

ความตาย: สัจธรรมคุณค่าและสารประโยชน์มุมมองทางพระพุทธศาสนา*

Death: Truth, Value and Benefits Through Buddhist View

พระครูมหาสุกัวิทาสรรพ (ธานุมหัตถ์) และประยูร แสงใส
Phrakru Phasukwiharadham (Thanumhat) and Prayoon Saengsai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: pasuka2015@gmail.com

บทคัดย่อ

มนุษย์และสัตว์ที่อุบัติบังเกิดขึ้นมาในโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็นหญิงเป็นชายและอยู่ในฐานะใดก็จะต้องประสบกับความตายด้วยกันทุกคน เป็นปรากฏการณ์ที่ทุกชีวิตย่อมไม่ปรารถนาที่จะประสบ แต่ต้องพบและปฏิเสธไม่ได้ เพราะความตายเป็นสัจธรรมของชีวิตทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ทั้งคนพาลทั้งบัณฑิต ทั้งคนมี ทั้งคนจน ล้วนตกไปสู่อำนาจแห่งความตายด้วยกันทุกคนไม่มีใครอดพ้นไปได้ การระลึกถึงความตายเป็นการย้ำเตือนให้เราเป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต จะได้ทำกิจที่ควรทำเสียแต่วันนี้ใครจะรู้ว่าความตายจะมาถึงในวันพรุ่งนี้หรือมะรืนนี้ เมื่อระลึกถึงความตายอยู่เป็นประจำจะทำให้จิตไม่สะดุ้งกลัวต่อความตายนี้นั้นเป็นสิ่งที่กำหนดไม่ได้ไม่มีใครรู้ในวันหนึ่งนั้นอาจทำให้ชีวิตของคนเราเปลี่ยนผันได้ ให้นึกถึงในหลักสัจธรรมของชีวิตที่เป็นไปตามไตรลักษณ์ คือ การเกิดในเบื้องต้น ความแปรเปลี่ยนในท่ามกลาง และแตกสลายในที่สุดไม่มีใครที่จะหนีพ้นได้ สิ่งสำคัญก็คือ ให้เราทุกคนอย่าประมาทในชีวิต ให้เตรียมตัวก่อนตาย จงรีบทำสิ่งที่เกิดประโยชน์ทั้งที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ในอนาคต ก่อนที่เราจะละจากโลกนี้ไป ดังนั้น พระพุทธองค์จึงทรงสอนให้นึกถึงความตายเอาไว้เตือนใจเราให้มีสติอยู่ตลอดเวลา ให้นึกถึงหลักความจริงของชีวิตว่า ที่สุดของชีวิตคือ ความตาย ทุกคนมีความตายเป็นที่สุด เมื่อมีสติระลึกได้อย่างนี้ก็จะเกิดเหตุทำให้ชีวิตสงบสุขมากขึ้น การนึกถึงความตายเรียกว่า มรณสติ ผู้เจริญมรณสติเมื่อนึกถึงความตายจนเคยชินแล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่หวาดสะดุ้งตกใจกลัวความตายย่อมกล้าหาญที่จะเผชิญหน้ากับความตายอย่างไม่พรหวั่นพริ้งจะคลายความยึดมั่นถือมั่นลงได้

คำสำคัญ: ความตาย; มรณสติ; สัจธรรม; คุณค่า

*ได้รับบทความ: 18 พฤษภาคม 2561; ตอบรับตีพิมพ์: 6 ธันวาคม 2561

Received: May 18, 2018; Accepted: December 6, 2018

Abstract

Man and animals who were born as a male or a female in different classes have to face death. This faced condition was true although all lives dislike to face it. This truth cannot be denied because death is the life's truth that everyone in the world is under the power of death. Contemplation on death helps us to be free from carelessness. When it is done continuously, it makes mind free from the flight towards death because the death is estimated and nobody knows that it will change our situations. This truth of life follows the law of Three Characteristics: arising in beginning, change in the middle and disintegration at the end. The most impotence is that we must be careful in life, prepare all things before death, and make more goodness in the present. When we are recollected continuously, we will be more peaceful. This contemplation on death is called "Maranassati". A person who has contemplated on death for a long time is free from the flight of death. He dare face death without attraction to things.

Keywords: Death; Maranassati; Truth; Value

1. บทนำ

หลักตรรกศาสตร์ที่ว่า “มนุษย์แลสัตว์ที่เกิดมาในโลกนี้ต้องตาย พวกเราเป็นมนุษย์ต้องตายด้วย” เป็นสัจพจน์ การเสียชีวิตอย่างไม่คาดคิดคาดฝันของผู้ชายพิการคนหนึ่งจากกรณีวัยรุ่น 6 คน ใช้มีดรุมฟัน นายสมเกียรติ ศรีจันทร์ อายุ 36 ปีหนุ่มขาพิการจนเสียชีวิต บริเวณหน้าร้านขายขนมปังภายในซอยโชคชัย 4 เมื่อเช้าวันที่ 1 พฤษภาคมที่ผ่านมา นอกจากจะนำความสะเทือนใจความเศร้าโศกเสียใจ อาลัยอาวรณ์มาสู่พ่อแม่ญาติพี่น้องและมิตรสหายทั้งหลาย ที่ต้องพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก นำความสงสารและความสลดสังเวชใจมาสู่คนทั่วไปที่ได้รับทราบข่าวคราวอันน่าสยดสยองในครั้งนี้ และยังนำมาสู่ประเด็นคำถาม

ของสังคมที่คลั่งแคลงใจของคนทั้งหลายด้วยว่าทำไมคนที่ร่างกายที่คนพิการทำมาหากินเลี้ยงชีพด้วยความสุจริตต้องดูแลพ่อแม่และลูกๆ จึงต้องประสบชะตากรรมในลักษณะอย่างนี้มันไม่ยุติธรรมคนที่กระทำได้รับโทษอย่างสาสมกับความผิดที่ได้กระทำ (อาจทำให้บางคนคิดเลยเถิดไปถึงขนาดว่าคนทำดีไม่เห็นว่าจะได้ดีความดีที่ทำไม่สามารช่วยให้อุดพ้นจากเงื้อมมือของพญามัจจุราช)

หลักพระไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนา คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ก็เป็นสัจธรรมที่มนุษย์และสัตว์รวมทั้งสังขารทั้งที่มีสัญญาและไม่มีล้วนตกอยู่ใน หลักพระไตรลักษณ์เสมอหน้า “ความตาย” ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในทุกสิ่งมีชีวิต ซึ่งเมื่อถือ

กำเนิดก็ยอมเป็นไปไม่พ้นความแก่ ความเจ็บ และความตายไปได้ แต่ด้วยกิเลสที่สั่งสมมาย่อมทำให้เกิดความหวาดกลัว และยากที่จะยอมรับถึงความไม่เที่ยงแท้แห่งสังขาร โดยเฉพาะปุณฺณคนธรรมาไม่ว่าจะเกิดในเชื้อชาติหรือศาสนาใดๆ ความตายคือ สิ่งที่น่าสะพรึงกลัวและไม่เป็นที่พึงปรารถนาแก่ทุกคนและก่อให้เกิดความทุกข์ที่แตกต่างกัน ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตและความตายเป็นประเด็นสำคัญและเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมต่างๆ มากมาย เช่น ชันธ 5 (องค์ประกอบของชีวิตเป็นการพูดถึงองค์ประกอบของชีวิต ทั้งในส่วนร่างกายและจิตใจ) आयตนะ 2 พูดเรื่องชีวิตในส่วนที่ปฏิสัมพันธ์และการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเรื่องไตรลักษณ์ซึ่งพูดถึงความไม่แน่นอน (อนิจจัง) ความทุกข์หรือความลำบากของชีวิต และความไม่อยู่ในอำนาจตามความต้องการของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ถ้าพูดตามภาษาทั่วไป คือ ชีวิตเกิดมาแล้วต้องเกิด แก่ เจ็บ และเสื่อมสลายไป

Dhammapitaka (P.A. Payutto) (2002 : 35) ได้วิเคราะห์ให้เห็นว่า ท่าทีการปฏิบัติของมนุษย์ต่อเรื่องความตาย แสดงให้เห็นถึงความงอกงามแห่งจิตใจมนุษย์ที่แตกต่างกัน ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ชั้น ดังนี้ ชั้นที่ 1 มนุษย์ปุณฺณคนธรรมา ยังไม่ได้รับการศึกษาถึงธรรมชาติของชีวิตและความตายจะระลึกนึกถึงความตายด้วยความหวาดหวั่น พรั่นกลัว เสร้า หดหู่ ท้อแท้ ระย่อ ท้อถอย ชั้นที่ 2 อริยสาวก ผู้มีการศึกษา ระลึกถึงความตายเป็นอนุสสติ สำหรับเตือนใจไม่ให้ประมาท จะเร่งชวนขวยปฏิบัติประกอบหน้าที่

คุณงามความดีชีวิตนี้มีประโยชน์ มีคุณค่า ชั้นที่ 3 ผู้รู้เท่าทันความตาย ซึ่งมีคติเนืองอยู่ในธรรมดา จะได้มีชีวิตที่ปราศจากความทุกข์ ไม่ถูกบีบคั้นความรู้สึกหวาดหวั่นพรั่นกลัว ต่อความพลัดพราก มีใจปลอดโปร่งสบายและเป็นอยู่ด้วยปัญญาที่กระทำการ

ในมุมมองของพระพุทธศาสนาต่อความตายมุ่งให้รู้ตามความเป็นจริง มุ่งหาประโยชน์จากความตาย โดยถือความตายเป็นเครื่องเตือนสติให้เร่งทำกิจหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาท (Dhammapitaka (P.A. Payutto), 1996 : 4) มีพุทธพจน์ ที่เตือนให้ระลึกถึงความตายและการปฏิบัติต่อความตายมากแห่ง เช่น มนุษย์ทุกคนไม่ว่าเด็ก ผู้ใหญ่ คนโง่ คนฉลาด มั่งมี และยากจนล้วนต้องตายบุคคลควรทำวันคืนไม่ให้ไร้ประโยชน์ ด้วยการใส่ใจถึงวิปัสสนา ไม่ว่าน้อยหรือมาก ชีวิตของผู้ที่ผ่านวันคืนไปเท่าใดก็เป็นอันพร่องไปเท่านั้น คนที่ร้องให้ถึงคนที่ตายแล้วเป็นสิ่งไร้ประโยชน์เปรียบเสมือนหมอน้ำแตกแล้ว จะประสาณให้สนิทเหมือนเดิมไม่ได้บุคคลเมื่อถึงคราวจะตาย บุตรทั้งหลายก็ด้านทานไว้ไม่ได้บิดาก็ด้านทานไม่ได้พวกพ้องก็ด้านทานไว้ไม่ได้ แม้ญาติพี่น้องก็ด้านทานไว้ไม่ได้ จะพบว่าพระพุทธศาสนาองความตายเป็นความจริงที่ทุกคน ต้องเผชิญและต้องเห็นด้วยปัญญา นำความตายมาเป็นเครื่องเตือนสติให้เร่งทำกิจหน้าที่ด้วยความไม่ประมาทเรื่องอย่างนี้ จึงสมควรได้รับการอธิบายด้วยมิติที่ถูกต้อง ผ่านมุมมองทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสัจธรรมความจริงของชีวิตสรุปคือ ความตายคือความยุติธรรมที่สุดของทุกชีวิต

2. ความหมายของความตาย

ความตายมาจากศัพท์ภาษาบาลี คือ คำว่า “มรณ” ซึ่งประกอบด้วย มรธาตุในความหมายว่า ตายยลยฺยุปัจจยฺแปลยฺยุ เป็นอนสำเร็จ เป็นมรณยังมีคำที่บ่งบอกถึงความตายอีกเช่น กาลกริยา แปลว่าการทำกาละ ปลาย แปลว่า ความตาย มจฺจุ แปลว่า ความตาย อจฺจุ แปลว่า ความล่วงไป นิธฺน แปลว่า ความตาย กาล แปลว่า ความตาย ในพระไตรปิฎกมีทัศนะเกี่ยวกับความตายหลายประการ ผู้วิจัยได้แบ่งความตายในพระไตรปิฎก ออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. ความตายทางกายภาพ คือ การสิ้นชีวิตของมนุษย์และสัตว์ทั่วไป ทำให้ร่างกายแตกสลายไปในพระไตรปิฎกได้ให้ความหมายของคำว่า ตาย ในลักษณะนี้ไว้คือ “ความจุติความเคลื่อนไป ความทำลายไป ความหายไป ความตาย กล่าวคือ มฤตยู การทำกาละ ความแตกแห่งขันธความทอดทิ้งร่างกาย ความขาดสูญแห่งชีวิตินทรีย์ (Dhammapitaka (P.A. Payutto), 2000 : 58) ในหมู่มสัตว์นั้นๆ ของเหล่าสัตว์นั้นๆ นี้เรียกว่า มรณะ” เกณฑ์ตัดสิน คือ “เมื่อธรรม 3 ประการ คือ 1) อายุ 2) ไออุ่น และ 3) วิญญาณละกายนี้ไป กายนี้จึงถูกทอดทิ้ง นอนนิ่งเหมือนท่อนไม้ที่ปราศจากเจตนา” “สัตว์ผู้ตาย คือ ทำกาละไปแล้ว มีกายสังขาร วิสสังขารและจิตสังขาร ดับระงับไป มีอายุหมดสิ้นไป ไม่มีไออุ่น มีอินทรีย์แตกทำลาย” ความตายหมายถึง “ความขาดแห่งชีวิตินทรีย์ ที่เนื่องอยู่กับภพอันหนึ่ง ได้แก่การสิ้นชีวิตของสัตว์โลกในภพหนึ่งๆ โดยปกติหมายถึงการสิ้นชีวิตซึ่งกำหนดเอาชาติหนึ่งๆ ที่สมมติกันว่าเป็นคน

เป็นสัตว์ (Mahamakut Buddhist, 2000 : 1)

2. ความตายทางจิตวิญญาณ แม้บุคคลยังมีชีวิตอยู่ก็อาจชื่อว่า ตายได้เช่นเดียวกัน ความตายในลักษณะนี้ไม่อาจมองเห็นได้จากทางกายภาพ เป็นองค์ประกอบทางด้านจิตใจ ตัวอย่างเช่น ความประมาท เป็นทางแห่งอมตะ ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย คนผู้ไม่ประมาทเชื่อว่าย่อมไม่ตาย คนประมาทจึงเหมือนคนตายแล้ว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การตายจากคุณธรรมความดีต่างๆ นั้นเอง ภิกษุที่มีราคะครอบงำก็เช่นเดียวกันได้ชื่อว่า ตายแล้วเพราะตายไปจากคุณงามความดี มนุษย์ที่มีความทุกข์อยู่เช่นปัจจุบันนี้ก็เพราะว่า เป็นผู้ตายทางจิตและวิญญาณ ถ้ามนุษย์มีคุณธรรมความดีประจำจิตใจก็จะไม่ตาย คนที่ตายในลักษณะนี้ก็ยังต้องการที่จะแสวงหาสิ่งที่จะต้องตาย ต่อไปมนุษย์ทุกคนต้องตายด้วยกันทั้งสิ้นพระพุทธศาสนาได้อธิบายสาเหตุของความตายไว้ ว่าคนที่ตายนั้นตายต่างกัน

ในพระอภิธรรมมัตถกวิภาวินีฎีกาได้จำแนกสาเหตุของความตาย 4 ประการคือ (Mahamakut Buddhist, 2005 : 197) 1) เพราะสิ้นอายุ 2) เพราะสิ้นกรรม 3) เพาะสิ้นทั้ง 2 อย่าง คือสิ้นอายุและกรรม 4) เพราะกรรมเข้าไปตัดตรอน คือตายเพราะเหตุไม่ปกติคือถูกฆ่าตายบ้าง ฆ่าตัวตายบ้าง ในวิสุทธิมรรค อธิบายประเภทของความตายไว้ 4 อย่างดังนี้ 1) ความขาดแห่งชีวิตินทรีย์ที่เนื่องอยู่กับภพอันหนึ่ง 2) สมุจเฉทมรณะกล่าวคือความขาด แห่งวิภูฏทุกข์ของพระอรหันต์ 3) ขณิกมรณะ อันได้แก่ความดับในขณะๆ แห่งสังขารทั้งหลาย 4) สัมมตมรณะในภาษาของชาวโลกว่า ตันไม้ตาย

โลหะตาย เป็นต้นความตายในฐานะกระบวนการอย่างหนึ่งของชีวิต เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนจะต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เป็นประสบการณ์ที่มีครั้งเดียวในชีวิต ตามมุมมองของพระพุทธศาสนา ปัญหาหรือความทุกข์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความตายแท้จริงก็คือ ปัญหาความรู้เรื่องความตายนั่นเอง ในทางตรงกันข้าม ความตาย จะไม่สามารถคุกคามหรือมีความหมายในลักษณะที่ก่อความทุกข์ได้ หากมนุษย์มีความรู้ความเข้าใจในสภาวะธรรมของความตาย ตามความเป็นจริงพระพุทธเจ้าตรัสว่า แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์ แม้ความแก่ก็เป็นทุกข์ แม้ความเจ็บก็เป็นทุกข์แม้ความตายก็เป็นทุกข์ ความประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ ความไม่ได้สิ่งที่ปรารถนาก็เป็นทุกข์โดยย่ออุปาทานขันธ ก็เป็นทุกข์ พระพุทธพจน์นี้ ยืนยันถึงเรื่องความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความพลัดพรากจากของรัก การประสบกับสิ่งที่ไม่ปรารถนา ว่าเป็นความทุกข์ของมนุษย์โดยสรุปขันธ 5 เป็นทุกข์เรียกว่า ทุกขอรียสัจ

พระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายความตายว่า ความตายคือ ความเคลื่อนไป ความทำลายไปความหายไป ความตายกล่าวคือมฤตยู ความทำลายความแตกแห่งขันธ ความทอดทิ้งร่างกาย ความขาดแห่งชีวิตินทรีย์ของสัตว์นั้นๆ ในหมู่มสัตว์นั้นๆ อันหมายถึงความแตกสลายหรือดับลงกลายเป็นความตาย หรืออาจกล่าวได้ว่า ธาตุ 4 และขันธ 5 แตกสลายคืนกลับสู่ธรรมชาติ นั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงว่า ความตายก่อให้เกิดความไม่มีความเป็นอยู่ ไม่มีการต่อสู้ ไม่มีการดิ้นรน และมีการเคลื่อนไหว

มันจะหยุดนิ่งดังท่อนไม้และท่อนฟืน มันจะไม่ดิ้นรนแสวงหาต่อสู้แย่งชิงเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตัวเองปรารถนา ที่เป็นเช่นนี้เพราะมันไม่มีชีวิต ไม่มีความรู้สึก ไม่มีความต้องการใดๆ มันจึงอยู่ตรงข้ามกับสิ่งที่มีชีวิตทุกอย่างในทางพระพุทธศาสนาความตายจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมากที่มนุษย์ทุกคนที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ จะต้องตระหนักและพิจารณาอยู่ทุกวันเพราะเป็นการฝึกจิตให้ยอมรับ สภาพความเป็นของธรรมชาติเพื่อที่เราจะได้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท และเข้าใจหลักสัจธรรมที่จะหาวิธีการต่อสู้กับความทุกข์อย่างมศักดิ์ศรีและภาคภูมิใจ อันจะนำไปสู่ภพภูมิที่ดีในชาติต่อไปจากความหมายต่างๆ ดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ความตายที่ปรากฏในคัมภีร์ต่างๆ นั้นล้วนแสดงให้เห็นถึงการทอดทิ้งร่างกายไว้ การขาดสิ้นชีวิตไปในอีกภพหนึ่ง และความตายในที่นี้มุ่งหมายเอาเฉพาะมนุษย์เท่านั้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับสัตว์เดรัจฉานขอให้เข้าใจตามนี้

3. ประเภทของความตาย

ในวิสุทธิมรรคความต่างของความตายมี 2 กรณีคือ

1. กาลมรณะตายตามปกติ คือตายเพราะสิ้นอายุหรือสิ้นกรรม หรือเพราะสิ้นทั้งอายุและกรรมในวิสุทธิมรรคมีคำอธิบายไว้ว่า มรณะใดแม้เมื่อความถึงพร้อมแห่งปัจจัยอันเป็นเครื่องยังอายุให้สืบต่อไปยังมีอยู่แต่ก็มีขึ้นได้ เพราะความที่กรรมอันก่อปฏิสนธิ มีวิบากสุกงอมสิ้นเชิงแล้วนี้ เชื่อว่ามรณะเพราะสิ้นบุญ มรณะใดมีขึ้นด้วยอำนาจความสิ้นแห่งอายุ ดังอายุอันมีประมาณสัก

100 ปี ของคนทุกวันนี้ เพราะความไม่มีสมบัติ เช่น คติกาลและอาหาร เป็นต้นนี้ชื่อว่ามรณะเพราะสิ้นอายุ

2. อกาลมรณะ ตายไม่ปกติ คือตาย เพราะถูกรกรรมเข้ามาตัดรอนให้ต้องตายไปด้วยสาเหตุต่างๆ คือ ถูกฆ่าตาย ฆ่าตัวตาย เป็นต้น ในวิสุทธิมรรคอธิบายไว้ว่า ส่วนมรณะโดยอ้อมมีแก่บุคคลทั้งหลายผู้มีปัจจัยเครื่องสืบต่อ (แห่งอายุ) ถูกรกรรมที่สามารถยังสัตว์ให้เคลื่อนจากฐานะ (ที่เป็นอยู่) ได้ทันทีเข้ามาตัดเอา ดุจคนบาปทั้งหลายมีพญาทุสมาร และพญากลาฬุเป็นต้นก็ดี แก่บุคคลทั้งหลายผู้มีปัจจัยเครื่องสืบต่อ (แห่งอายุ) มาขาดไปด้วยอุปัทภวะ (ความทำร้าย) มีการใช้ศัสตราเป็นต้น ด้วยอำนาจแห่งกรรมที่ทำไว้ในปาง ก่อนก็ดี มรณะนี้ชื่อว่า อกาลมรณะ พระราชวิจิตรปฏิภาณ (สุนทร ญาณสุนทรโร) ความตายมี 2 แบบ 1) ตายเพราะความเสื่อมโทรม ตายตามอายุ แต่ถ้าคนๆ นั้น ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท เรียกว่า ตายแล้วไม่ตาย 2) ตายเพราะความเสื่อมทราม ตัวยังไม่ตายแต่เป็นคนประมาทในหน้าที่ ไม่กระทำความดีมีแต่ความเสื่อมทราม คนผู้นี้พระพุทธรเจ้าตรัสว่า ถึงแม้ว่ามีชีวิตอยู่เขาก็ตายไปแล้ว คือ ตายจากความดีและตายไปจากใจของคนทั้งหลายที่เขาเกี่ยวข้อง เช่น คำกลอนสอนใจว่า “ตายเมื่อเป็นหมื่นมากกว่าซากศพหมื่น ตลบคนดิณีนหมื่นหยาบหยามเป็นเมื่อตายวายชีพ ชื่อเขาลือนาม ทุกเขตคามคนกล่าวขวัญนิรันดร”

นอกจากนั้น ยังจำแนกความตายออกได้ 9 ประเภท (Phramaha Udom Saramethee, 2014 : 4-5)

1. ความตายที่สมมติเรียกกันว่า คนนั้นตาย คนนี้ตาย ต้นไม้ตาย

2. การสืบทอดของรูปนาม มีการเปลี่ยนแปลงเป็นระยะๆ เช่น รูปที่เกิดขึ้นในเวลาไม่สบาย เมื่อหายแล้วรูปไม่สบายนั้นก็ดับไป รูปสบายก็เกิดขึ้นใหม่

3. ความดับไปของรูปนามทุกๆขณะ

4. การนิพพานของพระอรหันต์ที่ไม่มี การเกิดต่อไป

5. ความตายที่สิ้นสุดภพในภพหนึ่งๆ

6. การกำหนดอายุก็ยังไม่สิ้น กรรมก็ยังไม่สิ้น แต่ถึงความตายด้วยความพยายามของตน หรือของคนอื่น

7. ความตายที่ถึงกำหนดอายุและกรรม

8. ความตายที่ถึงกำหนดอายุแม้ว่าจะไม่สิ้นกรรมก็ตาม

9. ความตายที่ถึงกำหนดของบุญและกรรม แม้ยังไม่สิ้นอายุ

ท่านได้อุปมาเปรียบชีวิตมนุษย์ไว้ 7 ประการ (Thumthong, 2012 : 26-27) ซึ่งแสดงให้เห็นความจริงของชีวิต ที่จะต้องเกิด-ดับ เกิดมาแล้ว ย่อมต้องตาย ช่วงแห่งการมีชีวิตอยู่นั้นสั้นนักและเป็นของเล็กน้อย นิดหน่อย ในปัจจัยการที่ชีวิตจะต้องผ่านวัฏวนต่อไป

1. เปรียบด้วยน้ำค้างบนยอดหญ้า เมื่อพระอาทิตย์อุทัยขึ้นมาแล้ว น้ำค้างย่อมแห้งหายไปได้อย่างรวดเร็ว ไม่อาจตั้งอยู่ได้นานชีวิตมนุษย์ก็เปรียบเช่นเดียวกับหยาดน้ำค้างเป็นชีวิตที่แสนสั้น มีประมาณนิดหน่อย เปลี่ยนแปลงเร็ว มีความทุกข์มาก คับแค้นมาก

2. เปรียบด้วยฟองน้ำเมื่อฝนตกหนัก หนาเม็ด ฟองน้ำที่เกิดขึ้นจากหยาดฝน ย่อมตั้งขึ้น แต่ก็แตกกระจายไปอย่างรวดเร็ว ชีวิตก็เปรียบเป็น เช่นฟองน้ำ ไม่อาจตั้งอยู่ได้นาน เป็นชีวิตที่สั้น แตกดับง่าย มีประมาณนิดหน่อย มีความทุกข์มาก คับแค้นมาก

3. เปรียบด้วยรอยไม้ที่ซิดลงไปใต้น้ำ เมื่อเราซิดไม้ลงไปใต้น้ำ รอยนั้นย่อมกลับเข้ามาหา กันอย่างรวดเร็วในพริบตา ไม่ตั้งอยู่นานเฉกเช่น ชีวิตมนุษย์ทั้งหลาย อุปมาเปรียบได้เหมือนกับรอย ไม้ที่ซิดลงไปใต้น้ำฉะนั้น

4. เปรียบด้วยน้ำที่ไหลลงภูเขา น้ำที่ไหล ลงจากภูเขา ย่อมมีกระแสเชี่ยวกรากพัดสรรพสิ่งที่ พองจะพัดพาไปได้ ไม่มีเวลาแม้แต่ขณะจิตเดียวที่ กระแสน้ำจากภูเขาจะหยุดชะงัก มีแต่จะไหลเรื่อย ลงไปแต่ถ้อยเดียวไม่เคยหยุดยั้ง เหมือนชีวิตมนุษย์ ที่จะล่วงไปทุกนาทิจน เช่นเดียวกับน้ำที่ไหลลงจาก ภูเขานั้น

5. เปรียบเหมือนน้ำลายที่ถูกกลืนไปเมื่อ บุรุษผู้เมื่อกำลังอมก้อนน้ำลายไว้ที่ปลายลิ้น ความที่ มีแรงกำลัง ทำให้เขาสามารถกลืนน้ำลายไปได้ โดยง่าย ชีวิตมนุษย์ทั้งหลาย ก็มีอุปมาเหมือนก้อน น้ำลายที่จะพึงกลืนไปได้โดยง่าย เพราะตายง่าย ดับง่าย

6. เปรียบเหมือนชิ้นเนื้อที่ถูกไฟเผาอยู่ ตลอด ชิ้นเนื้อที่ใส่ลงนบในกระทะเหล็ก ถูกไฟเผา ลนอยู่ตลอดเวลา ย่อมจะถึงความย่อยยับแตกทำลาย ไปโดยเร็ว ไม่อาจจะตั้งอยู่ได้นาน ชีวิตของมนุษย์ ทั้งหลาย จึงมีอุปมาเปรียบเหมือนกับเนื้อที่ถูกไฟ เผาอยู่ตลอดเวลาตลอดคืนเช่นกัน

7. เปรียบด้วยแมงคืดที่ถูกเขาค้อนไปสู่ ที่ฆ่า แมงคืดที่จะถูกเขาค้อนย่อมถูกปฏิกนายโคบาลไล่ ค้อนให้ก้าวเท้าเดินเข้าไปสู่ที่ฆ่า ใกล้ความตาย เข้าไปทุกขณะ ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลาย ก็มีอุปมา เหมือนแมงคืดที่ถูกเขาค้อนไปสู่ที่ฆ่าฉับนั้น

4. สาเหตุของความตาย

1. อายุขยฆะมรณะ ตายเพราะสิ้นอายุ เมื่อว่าโดยสภาวะธรรมแล้ว ได้แก่ ชีวิตรูป ขยะ แปลว่า ความสิ้นไป เมื่อรวมกันเป็น อายุขัย แปลว่า ความ สิ้นไปแห่งอายุ ในที่นี้มุ่งหมายเอาการกำหนดเขต แห่งการตั้งอยู่ของชีวิตรูปของบุคคลในภพนั้นรวมๆ กันเป็นหลัก อาจเรียกว่า อายุกับ คือ กำหนดอายุ ของคนในแต่ละยุค เมื่อกล่าวโดยบุคคลาธิฐาน หมายถึง ตาย เมื่อแก่ หรือแก่ตายตามปกติทั่วไป หมายความว่า สัตว์ทั้งหลายที่เกิดอยู่ในภพใด สมัยใด เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ดำรงชีวิตอยู่ได้ตลอดขัย แห่งอายุของสัตว์นั้นๆ ในภพนั้นสมัยนั้น ถึงแม้ว่า กรรมที่จะให้อายุดำรงอยู่ในภพนั้นนั้นยังไม่สิ้นไป ก็ตามที่ เช่น เกิดเป็นมนุษย์ในชมพูทวีป ในสมัย ปัจจุบันนี้ มีอายุครบ 75 ปี อันเป็นขัยแห่งอายุ มนุษย์ในปัจจุบันนี้แล้วจึงตาย เพราะแม้เมื่อ ปฏิสนธิด้วยจิตที่ให้มีอายุยืนนานมากก็ตาม แต่มา เกิดในช่วงของภพที่เริ่มเสื่อมเพราะฤดูกาลวิบัติและ อาหารวิบัติ สัตว์นั้นก็ต้องตายตามอายุของภพนั้น เช่น พระสัพพัญญูพุทธเจ้าทุกพระองค์มีอายุหนึ่ง อสงไขย แต่ก็ไม่สามารถดำรงพระชนม์ชีพตลอด อสงไขย หรือเทพเจ้าบางองค์อุบัติในสวรรค์ชั้นต่ำ เพราะความปรารถนาของตนสมัยเป็นมนุษย์ เช่น พระเจ้าพิมพิสาร เสด็จสวรรคตไปอุบัติ ณ สวรรค์

ชั้นจาตุมหาราชิกาเป็นยักซ์ชั้นสูงชื่อ ชนวสกะแม่ พระองค์จะมีบุญมากก็ตาม แต่เมื่อครบกำหนดอายุ ในสวรรค์ชั้นนั้น ก็ต้องจุติแล้วจึงอุบัติใหม่อีก ผู้ที่มีอายุต่ำกว่าเกณฑ์เล็กน้อยหรือมากกว่าเกณฑ์ ปัจจุบันก็อายุระหว่าง 73-75 ก็ยังจัดอยู่ในการตาย เพราะสิ้นอายุ

2. กัมมัคขยะมรณะ ตายเพราะสิ้นกรรม หมายถึง ชนกรรมและอุปัตถัมภกรรมคือ กรรม นำไปเกิดและที่หล่อเลี้ยงสนับสนุนให้ดำรงอยู่ใน ภพปัจจุบันนี้เท่านั้นกัมมัคขยะ หมายถึง เป็นการ สิ้นสุดอำนาจแห่งกรรมทั้งสองนี้ หมายความว่า เมื่อชนกรรมที่นำเกิด และอุปัตถัมภกรรมที่ช่วย ส่งเสริมในภพนั้นหมดกำลังลง ในขณะที่สัตว์นั้น ดำรงชีวิตอยู่ไม่เต็มอายุกับ ก็ตายลงก่อนก็ดีหรืออยู่ เกินอายุขัยของภพนั้นแล้วจึงตายก็ดี เช่น ในสมัยนี้ อายุอย่างน้อยต้อง 75 ปี แต่ผู้นั้นอาจดำรงอยู่ได้ เพียง 1 เดือน 2 เดือน 1 ปี 10 ปี เป็นต้น ก็ตายลง เสียก่อน หรือตายตอนอายุ 100 กว่าปี ซึ่งเกินอายุ กับเพราะอำนาจกุศลกรรม และยาหรือมนต์ แม้เทวดาบางองค์อุบัติในสวรรค์ชั้นสูงด้วยบุญ กรรมเล็กน้อย ก็ไม่อาจจะอยู่เสวยทิพยสมบัติ ได้ตลอดอายุของเทวดาชั้นนั้นก็ต้องจุติเพราะ หมดบุญ เป็นต้น ก็จัดว่า ตายเพราะสิ้นกรรม

3. อุภยักขยะมรณะ ตายเพราะสิ้นอายุ และสิ้นกรรมพร้อมกัน หมายความว่า สัตว์เกิดขึ้น และดำรงชีวิตอยู่เต็มขัยแห่งอายุกับของตนแล้ว และประจวบกับชนกรรม และอุปัตถัมภกรรมสิ้น กำลังลงพร้อมกันด้วย สัตว์นั้นจึงตายลง

4. อุปัจเจทกมรณะ ตายเพราะมีกรรม ตัดรอน หมายถึง การตายเพราะกรรมเข้าไปตัด

วิบากและกรรมชรูปหมายความว่า ผู้ที่มีอายุนยังไม่ ถึงขีดอายุขัย และอำนาจของชนกรรมกับอุป ตถัมภกรรมก็ยังไม่หมด แต่ด้วยอำนาจแห่งอกุศล กรรมของสัตว์ที่ได้ทำแล้วในภพก่อนหรือภพนี้ เข้ามาตัดรอนให้ตายลงเสียก่อน ในสมัยที่ยังไม่ ถึงเวลา เพราะอุบัติเหตุ เช่น ถูกไฟไหม้ ถูกรถชน ถูกฆาตกรรม ตลอดจนเพราะโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ เบียดเบียน หรือเพราะการปฏิบัติตนไม่ถูกต้อง สม่่าเสมอ เช่น ไม่รู้ประมาณในโภชนาการ กินน้อย ไปจนหิวกระหาย กินมากไปจนอึดอัดไปอาหาร ไม่ย่อย การบริหารอิริยาบถไม่สม่ำเสมอ ไม่รู้วิธี บำรุงรักษาสุขภาพร่างกาย การคบคนพาล เสพติด สิ่งมีโทษ เป็นคนทุศีล การถูกเทวดาลงโทษ เป็นต้น

อาจจะไม่ต้องอธิบายอะไรมากนักเพราะ ทุกคนมองเห็นเข้าใจมองเห็นและรับได้แต่การตาย ประเภทที่สองจำเป็นต้องอธิบายขยายความให้ ชัดเจนด้วยนิยามทั้ง 5 (อุตุนิยามพีชนิยามจิตต นิยาม กรรมนิยามและธรรมนิยาม) โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในกรรมนิยามและธรรมนิยามกรรมนิยาม อธิบายด้วยทฤษฎีของกรรมเก่าและกรรมใหม่ กรรมเก่าอธิบายได้ว่าผู้เสียชีวิตเคยทำกรรมไว้ใน ลักษณะอย่างนี้มาก่อนจึงต้องมาเสวยผลกรรมที่ได้ ทำไว้การอธิบายในลักษณะเช่นนี้ อาจถูกมองว่า เป็นการซ้ำเติมผู้ประสบชะตากรรมมากขึ้นไปอีก เพราะเป็นสิ่งที่รู้ได้ยากบางทีผู้เสียชีวิตอาจไม่เคย ทำกรรมในลักษณะเช่นนี้มาก่อนก็เป็นไปได้แต่ที่ เห็นได้ชัดชัดเจนที่สุดก็คือ เรื่องของกรรมใหม่ได้แก่ การกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งที่ได้ลงมือทำร้าย ร่างกายโดยตั้งใจหรือขาดสติก็อาจเป็นได้จึงอาจ โยงใยไปถึงจิตตนิยามคือ การปลุกฝังจิตสำนึกให้มี

ความรับผิดชอบต่อสังคมธรรมนิยามคือ อธิบายถึง เหตุปัจจัยหรือองค์ประกอบต่างๆ ที่ทำให้เกิด เหตุการณ์ที่น่าสลดหดหู่ต่อสังคมที่รับทราบข่าว ซึ่งรายละเอียดมากมายที่จะต้องไปสืบเรื่องราวกัน ต่อไปธรรมนิยามจะช่วยทำให้มองเห็นความเชื่อมโยงของเหตุการณ์ที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้น (ตาม หลักปฏิจางสมุปบาทเพราะสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี) รวมถึง ความจริงของสรรพสิ่งที่มีลักษณะเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปเป็นธรรมดา มีสภาพไม่เที่ยงเป็นทุกข์ และเป็นอนัตตาตามกฎแห่งไตรลักษณ์ ยังชี้ให้เห็น ว่าสรรพสิ่งหาความแน่นอนไม่ได้สิ่งที่แน่นอนที่สุด คือ ความตายถ้าจะถามว่าการตายแบบไหนจึงจะเป็น การตายที่เหมาะสมสำหรับคนดี และการตาย แบบไหนจึงเป็นการตายที่เหมาะสมสำหรับคนชั่ว ไม่มีคำตอบที่แน่นอนในเรื่องนี้ หลายคนอาจยึด หลักมนุษยศาสตร์ตามที่ตนปรารถนาให้เป็นไปว่า คนชั่วถูกฆ่าตาย คนชั่วควรตายแบบทรมาณส่วนคน ดีคนตายแบบสิ้นอายุขัยตายแบบสงบไม่ทุกข์ ทรมาณหรือไม่สมควรตายเลยไม่ว่ากรณีใดๆ เป็นต้น การคิดและการหวังอย่างนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากเพราะเป็นการฝืนกฎแห่งความจริงว่าด้วย สิ่งที่ไม่แน่นอนของชีวิตทำให้สามารถลิขิตให้เป็นไป ตามใจปรารถนาตามพระบาลีที่ว่า

อะนินิตตะมะนัญญาตัง มัจจานังอิธะชีวิตัง
“ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ไม่มีนิมิต
ใครใครรู้ไม่ได้”

ไม่มีนิมิตคือไม่มีสัญญาณเครื่องหมายหรือ
กลางบอกเหตุว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับชีวิต และรู้ไม่ได้
เลยว่าจะเกิดขึ้นในลักษณะใดช่วงเวลาไหนและ
ที่ไหนถ้ามีนิมิตให้รู้และรู้ได้ก่อนก็คงจะไม่มีใครไป

ในสถานที่นั้นช่วงเวลานั้นอย่างแน่นอน นี่คือการ
ไม่แน่นอนของชีวิตในอดีตที่ผ่านมามีคนตี่ๆ จำนวน
มากทั้งในวงการศาสนาและคนทั่วไปที่ต้องเสียชีวิต
ไปตามกฎธรรมดา อันว่าด้วยความไม่แน่นอนของ
ชีวิต เช่น พระมหาโมคคัลลานเถระท่านเป็นอัคร
สาวกเบื้องซ้ายเป็นผู้ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้า
เป็นผู้เลิศทางมฤตฐานมาก มีบทบาทสำคัญในการ
เผยแผ่พุทธศาสนา ซึ่งก็เป็นรองจากพระพุทธเจ้า
และพระสารีบุตรเท่านั้น แต่ในบั้นปลายของชีวิต
ท่านต้องหนีการถูกไล่ล่าโดยพวกโจร 500 และใน
ที่สุดท่านก็ไม่สามารถที่จะเอาชีวิตหนีรอดจากเงื้อม
มือโจรไปได้ ทั้งนี้เพราะแรงกรรมที่ท่านได้กระทำ
ต่อบิดามารดา พระพาหิยะทารุจิริยะท่านได้สั่งสม
บุญบารมีจนกระทั่งฟังธรรมแล้วได้สำเร็จเป็น
พระอรหันต์แต่ต้องมาเสียชีวิต (ปริณิพพาน) เพราะ
ถูกแม่มโคลูกอ่อนไล่ชีวิตจากกรรมเก่าในชาติปาง
ก่อน แม้แต่องค์พระเยซูศาสนาแห่งศาสนาคริสต์
ทรงมีเมตตาช่วยเหลือผู้คนให้รอดพ้นจากอันตราย
ต่างๆ แต่ตัวฉันเองกลับต้องมาสิ้นพระชนม์ด้วยการ
ถูกตรึงไม้กางเขนในยุคร่วมสมัยช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา
สติฟจอบสันนักประดิษฐ์ผู้คิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ
ช่วยอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตของคนรุ่น
ใหม่ก็ต้องมาเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็ง เป็นต้น
คนทั่วไปอาจมองว่า การตายในลักษณะอย่างนี้ไม่
สมควรเกิดแก่ท่านเหล่านั้นเลย แต่ในมุมมองทาง
พุทธศาสนาศาสนา ถือว่าเป็นสิ่งที่สามารถขึ้นได้
เป็นธรรมดาตามหลักของนิยามทั้ง 5 ที่จะต้อง
อธิบายให้เห็นถึงความเชื่อมโยงขององค์ประกอบ
ต่างๆ อย่างรอบคอบ และลึกซึ้งก็จะเกิดความ
กระจ่างสามารถมองเห็นเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดเรื่อง

นั้นๆ ได้กล่าวโดยสรุปในข้อนี้คือ ทั้งคนดีและคนไม่ดีก็สามารถตายได้ในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งแบบกาลมรณะ (แก่ตาย) และอกาลมรณะ (ตายด้วยอุบัติเหตุหรือเป็นโรคร้ายตาย) ไม่ใช่เรื่องแปลก

5. เกี่ยวกับสังขารมรณะของชีวิต

ความตายเป็นสังขารมรณะชนิดหนึ่งที่มีมาพร้อมกับการเกิดเป็นสิ่งที่ใครๆ ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้เป็นความเสมอภาคทางธรรมชาติที่มอบให้สำหรับทุกๆ คน โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นคนดีหรือคนชั่ว คนมีปัญญาหรือคนเขลา คนรวยหรือคนจน คนมีฐานะตำแหน่งหรือคนไร้ฐานะคนมีชื่อเสียงหรือรายชื่อเสียง ล้วนได้รับมรดกทางธรรมชาตินี้อย่างเท่าเทียมกันถ้วนหน้า

ในปัพพะโตปมสูตร ได้อธิบายถึงสังขารมรณะของชีวิตและอำนาจยิ่งใหญ่ของพญามัจจุราชที่ครอบงำชีวิตของสรรพสัตว์ไว้อย่างน่าสนใจ พอสรุปความตอนหนึ่งได้ว่า 1) (นะตัตถะหัตถินังภุมินะระถานังนะปัตติยา) ความตายเป็นสิ่งที่ไม่มียุทธภูมิคือไม่มีสมรภูมิใดที่สามารถจะเอาชนะได้ ด้วยการรบไม่ว่าจะมีกองกำลังทหารยิ่งใหญ่เกรียงไกรขนาดไหนก็ตาม ล้วนต้องยอมสยบต่อความตายทั้งสิ้น 2) (นะจาปิมันตยุทธะนะ) ความตายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเอาชนะได้ด้วยมันจะยุทธ์คือ การรบด้วยเวทมนต์คาถาไม่ว่าจะมีคาถาอาคมหรือเครื่องรางของขลังวิเศษมากแค่ไหนก็ตาม ก็ไม่สามารถที่จะเอาชนะความตายได้ 3) (นะสัฏกาทะตุจระเนนะวา) ความตายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเอาชนะด้วยทรัพย์สินเงินทองได้ หมายความว่า เงินทองที่เราแสวงหาได้สามารถจับจ่ายซื้อสิ่งของได้แม้ยามเจ็บป่วยก็นำไป

เป็นค่ารักษาพยาบาลได้ แต่เมื่อถึงที่สุดแล้วก็ไม่สามารถที่จะใช้ทรัพย์ที่มีอยู่ซื้อชีวิตเอาไว้ได้ เราจะเห็นกันอยู่โดยทั่วไปว่า คนร่ำรวยล้นฟ้าก็ตายไปเช่นเดียวกับคนจน (ความดีเองก็คงเหมือนกับทรัพย์สิน บางทีก็ช่วยให้รอดปลอดภัยได้แต่เมื่อถึงที่สุดแล้วก็ต้องเป็นไปตามสังขารมรณะที่มีประจำโลก) ในอีกด้านหนึ่งเมื่อถึงคราวตายไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่แห่งไหนซ่อนตัวอย่างไรก็ตายได้ทั้งนั้น มีพระคาถาที่สะท้อนความจริงเกี่ยวกับความตายได้เป็นอย่างดีว่า

นะอันตะลิกขะนะสมุททะมัสสัณเณ

นะปัพพะตานิังวะระรังปะวิสสะ

นะวิชชะติโสชะคะติปะปะเทโส

ยัตถัสสุตังนัปะสะเหยยะมัจจุ

“บุคคลถึงจะเหาะขึ้นไปในอากาศก็ไม่พ้นจากความตาย ถึงจะดำลงไปกลางทะเลก็ไม่พ้นจากความตาย ถึงจะเข้าไปหลบในซอกเขาก็ไม่พ้นจากความตาย เพราะไม่มีแผ่นดิน ส่วนหนึ่งที่บุคคลยืนอยู่แล้วจะไม่ถูกความตายครอบงำได้” สรุปข้อนี้คือความตายจะต้องเกิดขึ้นกับทุกคนแน่ๆ ไม่เร็วก็ช้า เพราะคือสังขารมรณะของชีวิตดังกล่าว

อันตายตายขายนาริหรือหนีพ้น

ถึงมีจนก็ต้องตายกายเป็นผี

ถึงแสนรักแสนร้างห่างกันที่

ไม่วันนี้วันหน้าช้าหรือเร็ว

6. คุณค่า สารประโยชน์ที่เกิดจากความตาย

ในทางพระพุทธศาสนาไม่ได้ตัดสินคุณค่าชีวิตของคนเราตรงที่จำนวนของวันเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้ว่า มีจำนวนมากหรือมีจำนวนน้อยและ

ไม่ได้ตัดสินคุณค่าชีวิตตรงที่ลักษณะหรือรูปแบบการตายว่า ตายอย่างไร (แก่ตาย ตายด้วยอุบัติเหตุหรือเป็นโรคร้ายแรงตาย) ตายที่ไหน (ในบ้านหรือนอกบ้าน บนถนนหรือในน้ำ) ตายเวลาใด (เช้า สาย บ่ายหรือกลางดึก) จึงจะเป็นการตายที่มีคุณค่าแต่ตัดสินตรงที่คุณค่าอันเกิดจากการกระทำของผู้ตายว่าได้ทำอะไรไว้บ้างในขณะที่มีชีวิตอยู่ จนกระทั่งวันสุดท้ายของชีวิตธรรมะภาสิตที่สะท้อนให้เห็นมุมมองทางพระพุทธศาสนาให้คุณค่าของชีวิตอย่างชัดเจนว่า

โยจะวัสสะสะตังชีเว

หุปปัญญโอะสะมาหิโต

เอกาหังชีวิตังเสโย

ปัญญะวันตัสสะมาโยโน

“ผู้มีปัญญาเพ่งพินิจแม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวประเสริฐกว่าผู้มีปัญญาทราบดีไม่มีจิตตั้งมั่นที่มีชีวิตอยู่ตั้งร้อยปี”

โยจะวัสสะสะตังชีเว

อะปัสสังอุทะยัพพะยัง

เอกาหังชีวิตังเสโย ปัสสะโต

อุทะยัพพะยัง

“ผู้มีความเห็นเกิดดับแม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวประเสริฐกว่าผู้ไม่เห็นความเกิดความดับมีชีวิตอยู่ตั้ง 100 ปี”

คุณค่าชีวิตในความหมายดังกล่าวนี้อาจแบ่งได้เป็น 3 ด้านคือ

1. คุณค่าภายใน หมายถึง คุณค่าอันเกิดจากสมบัติส่วนตัวของผู้ตายตอนมีชีวิตอยู่ว่ามีความน่าชื่นชม น่ายกย่องมากแค่ไหนได้แก่คุณสมบัติด้านพฤติกรรม คุณสมบัติด้านจิตใจและคุณสมบัติ

ด้านปัญญา ถ้ามีการพัฒนาไปในทางที่ดี เช่น มีพฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียนรังแก ละเมียดหลอกลวง คนอื่นมีจิตใจที่ติงามเข้มแข็งมั่นคงมีปัญหาที่รู้เข้าใจความจริงของชีวิตเป็นสัมมาทิฐิแยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ รวมทั้งมีการดำเนินชีวิตที่บ่งบอกถึงการใช้ขันติในการต่อสู้ชีวิตเพื่อเอาชนะอุปสรรคปัญหาต่างๆ จนนำไปสู่การประสบความสำเร็จมากน้อยแค่ไหนคุณค่าอันเกิดจากคุณสมบัติส่วนนี้ก็มีมากตามระดับแห่งพัฒนาการ

2. คุณค่าภายนอก คือ คุณค่าอันเกิดจากการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือทำสาธารณประโยชน์โดยการสละกำลังทรัพย์กำลังกายและกำลังความคิดสติปัญญาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั่วไปคุณค่า ส่วนนี้วัดจากความสำเร็จประโยชน์ที่ผู้อื่นได้รับจากการเสียสละนั้นๆ รวมทั้งพิจารณาจากความตั้งใจจริง ความเพียร ความยากง่ายของงานและการเอาชนะจิตใจตนเองในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วย

3. คุณค่าอันเป็นผลสืบเนื่องจากการตาย คุณค่าส่วนนี้เกิดจากความตั้งใจของผู้สาเหตุก็เกิดจากผู้อยู่ร่วมในสังคมจัดการให้เป็นไปก็มีที่เกิดจากความตั้งใจของผู้ชาย เช่น พระเทพวิทยาคม (หลวงพ่อกุณ ปริสฺสฺสฺส) อดีตเจ้าอาวาสวัดบ้านไร่ จังหวัดนครราชสีมา ได้มอบร่างกายให้กับโรงพยาบาลศรีนครินทร์ จังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สรีระศาสตร์ของนักศึกษาคณะแพทยศาสตร์นี้คือ เกิดจากความตั้งใจของผู้ตายเองหรือบางคนยอมสละชีวิตตนเองเพียงคนเดียว เพื่อให้คนทั้งหลายอยู่รอดปลอดภัย เป็นต้น ที่เกิดจากผู้อื่นจัดการให้เป็นไป เช่น คนในสังคมเห็นการสูญเสีย

ชีวิตที่เกิดขึ้นเพราะความประมาทหรือข้อบกพร่องของเหตุการณ์ต่างๆ แล้วนำไปสู่การจัดการปรับปรุงแก้ไขหาทางป้องกันให้มีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของชายพิการที่ถูกรุมทำร้ายจนเสียชีวิตนั้น เป็นเรื่องที่สังคมควรที่จะเข้ามามีส่วนในการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และคงจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งถ้าหากการสูญเสียในครั้งนี้ นำไปสู่การปรับปรุงและการจัดการสร้างกฎหมายให้ผู้สูญเสียได้รับความยุติธรรมอย่างเต็มที่และให้ผู้ก่อเหตุได้รับโทษตามสมควรแก่ความผิด

7. สรุป

บทสรุปที่ควรได้รับเกี่ยวกับเรื่องความตายคือ แม้ว่าคนทั้งหลายที่เกิดมาบนโลกนี้จะไม่อยากตายอยากมีชีวิตที่เป็นอมตะ แต่ทุกคนก็ไม่สามารถที่จะหลบหลีกไปได้ทุกคนเพราะเป็นสัจธรรม เมื่อถึงคราวจำเป็นต้องตาย แม้ว่าคนทั้งหลายไม่อยากตายด้วยอุบัติเหตุ ไม่อยากตายเพราะถูกทำร้ายร่างกายไม่อยากตายด้วยโรคร้ายแรง ถ้าเป็นไปได้ก็อยากตายไปตามกาลเวลาอันเหมาะสม ตอนนี้อายุมากๆ แต่คงไม่สามารถกำหนดให้เป็นไปได้ตามใจปรารถนา เพราะชีวิตเป็นสิ่งที่หาความแน่นอนไม่ได้ เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปตามบทนิยามทั้ง 5 อยู่ตลอดเวลา ไม่มีนิमितสะกิดใจให้ได้

เลยว่า ความตายจะเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไหร่และอย่างไร สิ่งที่มีมนุษย์พอที่จะสามารถจัดการให้กับชีวิตของตนได้บ้าง คือ ในช่วงที่มีลมหายใจอยู่จะใช้ชีวิตอย่างไรให้คุ้มค่ามากที่สุด โดยการสร้างประโยชน์ตน (อัตตหิตะ) และประโยชน์คนอื่น (ปรหิตะ) มีความสุขสดชื่นตื่นรู้กับการเข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของชีวิต แต่สำหรับจิตมนุษย์โดยทั่วไปที่ไม่เข้มแข็งพอ ก็มักจะทอดอ้อยพ่ายแพ้ต่ออำนาจของกิเลสตัณหาที่เข้ามากระทบอยู่เสมอทำให้เผลอตัวเผลอใจไปตามกิเลสฝ่ายอธรรมการรำลึกถึงความตาย (มรณัสสติ) อยู่เสมอตามที่พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้ในอภินิหารปิณฑก ขณะเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาทเพราะสามารถมองเห็นความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของชีวิตไม่หลงใหลยึดติดกับอำนาจชื่อเสียงเกียรติยศการศึกษาทรัพย์สินเงินทองความแข็งแรงทางร่างกายและความมั่งคั่งของรูปร่างหรือภาวะอันน่าภริมย์อื่นใดที่บ่งบอกถึงความเหนือชั้นอันน่าพาจิตใจให้เคลิบเคลิ้มส่งเสริมการแย่งชิงดุจถูกเหยียดหยามกัน ล้วนหาความจริงยั่งยืนไม่ได้ นอกจากนั้นผู้มีมรณัสสติเป็นเพื่อนร่วมทางย่อมมีความเห็นอกเห็นใจคนอื่นในฐานะเพื่อนร่วมโลกผู้เกิดแก่เจ็บตายและรักสุขเกลียดทุกข์เช่นเดียวกับตน จึงไม่มีความคิดเบียดเบียนทำร้ายใครแต่ไปหามิตรภาพและมุ่งหวังสร้างประโยชน์สุขแก่ทุกคนที่สามารถทำได้

References

Dhammapitaka (P.A. Payutto). (2000). *Buddhist Dictionary Edition*. 9th Edition. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

- _____. (1996). *Remembrance of Death and the Correct Way to Death*. Bangkok : Thammasat University.
- _____. (2002). *What to Know about the Funeral and Proverbs Life and Death*. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Phramaha Udom Saramethee. (2004). *Death: Death is Important*. Bangkok : The Great Apostolic Exhibit, No. 9.
- Thumthong, S. (2012). *Cessation of Consciousness the Tipitaka*. Bangkok : Printing Limited Partnership.

